

‘L’aprenentatge en la infància i l’adolescència: claus per evitar el fracàs escolar’

El quart informe de l’Observatori de la Infància i l’Adolescència FAROS aprofundeix en els trastorns d’aprenentatge. Els experts aposten per la creació de protocols que permetin la detecció precoç d’aquests trastorns i per millorar la comunicació entre l’àmbit sanitari i l’escolar

TEXT: Roca, Enric; Carmona, Jordi; Boix, Cristina; Colomé, Roser; López, Anna; Sanguinetti, Ana; Caro, Marta; Sans Fitó, Anna (coord.) 2010. L’aprenentatge en la infància i l’adolescència: claus per evitar el fracàs escolar. Esplugues de Llobregat: Hospital Sant Joan de Déu / Observatori de la Infància i l’Adolescència FAROS Hospital Sant Joan de Déu
ADAPTACIÓ TEXT: Redacció Protagonistes, ja! - FOTOS: Hvaldez / Bianca de Block

A cada aula almenys dos infants pateixen un trastorn específic de l’aprenentatge que els dificulta assolir un aprenentatge concret, adquirir hàbits d’estudi, mantenir l’atenció o controlar la seva conducta. L’Observatori de la Infància i l’Adolescència Faros, impulsat per l’Hospital Sant Joan de Déu, ha presentat un informe que analitza aquests trastorns i proposa mesures d’actuació en el marc del sistema educatiu per evitar el fracàs escolar dels infants que els pateixen.

L’informe *L’aprenentatge en la infància i l’adolescència. Claus per evitar el fracàs escolar* se centra en els trastorns del desenvolupament del llenguatge (TDL), la dislèxia, el trastorn per dèficit d’atenció amb hiperactivitat (TDAH), la discalculia i el trastorn de l’aprenentatge no verbal (TANV). Sota la coordinació de la neuròloga Anna Sans Fitó, coordinadora de la Unitat de Trastorns de l’Aprenentatge (UTAE) del Servei de Neurologia de l’Hospital Sant Joan de Déu, l’estudi compta amb la participació de professionals del servei de Neurologia d’aquest hospital i també de l’àmbit educatiu.

Com a recomanació, els experts consideren clau la creació de protocols que permetin detectar el més aviat possible aquests trastorns. I per això és necessari

HVALDEZ

Els trastorns d’aprenentatge afecten a entre el 5 i el 15 per cent de la població en edat escolar

FITXA TÈCNICA

L'aprenentatge en la infància i l'adolescència. Claus per evitar el fracàs escolar

Coordinadora: Dra. Anna Sans Fitó. Coordinadora de la Unitat de Trastorns de l'Aprenentatge (UTAE) Servei de Neurologia Hospital Sant Joan de Déu Barcelona

Autors:

Enric Roca. Dr. en Pedagogia, professor de la Facultat de Ciències de l'Educació (UAB) i coordinador d'Edu21

Jordi Carmona. Director de l'Escola Garbí d'Esplugues de Llobregat
Cristina Boix, Roser Colomer, Anna López i Ana Sanguinetti. Neuropsicòlogues de la Unitat de Trastorns de l'Aprenentatge (UTAE) Servei de Neurologia - Hospital Sant Joan de Déu
Marta Caro. Logopeda de la Unitat de Trastorns de l'Aprenentatge (UTAE) Servei de Neurologia - Hospital Sant Joan de Déu

L'informe està disponible i d'accés lliure a 'www.faroshjd.net'

BIANCA DEBLOK

Detectar les dificultats en etapes primerenques de l'aprenentatge pot evitar el fracàs escolar posterior

potenciar la comunicació entre el món sanitari i l'educatiu, ja que els darrers avenços han permès als neuròlegs entendre molts aspectes de l'aprenentatge que poden ser útils per a la detecció i tractament dels trastorns. Així mateix, s'aposta per flexibilitzar els dissenys curriculars per adaptar-los a la diversitat de l'alumnat. Consideren que s'ha de donar una atenció diferenciada als nens i nenes amb trastorns de l'aprenentatge per adaptar els procediments educatius -no els continguts- a les característiques d'aquests infants. I a l'informe s'inclouen tot un seguit de propostes pràctiques per fer-ho. Una altra mesura d'actuació proposada és la formació del professorat sobre les diferents problemàtiques que poden condicionar el mal rendiment dels alumnes i la dotació de professionals de suport que puguin assessorar-los.

Els trastorns d'aprenentatge, repte del sistema educatiu

Els trastorns d'aprenentatge afecten a entre el 5 i el 15 % de la població en edat

escolar. Es tracta de disfuncions cerebrals en àrees específiques del rendiment cognitiu que dificulten un aprenentatge concret en comparació amb la resta d'habilitats i la capacitat intel·lectual global de l'individu. Aquests trastorns són una de les causes més freqüents de rendiment inadequat i fracàs escolar.

La majoria dels trastorns d'aprenentatge es manifesten els primers anys d'escolaritat interferint en l'aprenentatge del llenguatge oral, escrit, del càlcul matemàtic, de la grafomotricitat, etc. En altres casos pot no haver-hi dificultat per a un aprenentatge específic sinó per a la capacitat d'adquirir hàbits d'estudi o per mantenir l'atenció i el nivell d'autocontrol de conducta necessaris per al progrés acadèmic i personal adequat. Les patologies més diagnosticades són la dislèxia i el trastorn per déficit d'atenció amb hiperactivitat (TDAH).

L'informe assenyalava que actualment els sistemes educatius del nostre país afronten els trastorns d'aprenentatge de manera molt deficitària i alerta que el risc

de fracàs escolar dels infants amb algun d'aquests trastorns és molt alt si no s'adopten les mesures adequades des dels primers cursos d'escolaritat. Així, cal estar alerta a les dificultats que es poden presentar en etapes molt precoces de l'aprenentatge i adoptar les mesures educatives pertinents. Segons els experts, la intervenció més efectiva és aquella que incideix en els mecanismes cerebrals més bàsics que intervenen en un aprenentatge. D'altra banda, els infants amb aquests trastorns pateixen i tenen l'autoestima baixa com a resultat de les seves dificultats. La incidència de trastorns depressius i d'ansietat, així com el risc d'esdevenir blanc d'assetjament escolar, és més elevat entre aquests alumnes. Per això, detectar i intervenir de forma precoç és fonamental per prevenir trastorns emocionals secundaris.

Trastorn de desenvolupament del llenguatge

El trastorn de desenvolupament del llenguatge (TDL) o disfàsia és un trastorn persistent del llenguatge, de severitat variable, causat per un mal funcionament de les àrees cerebrals implicades en les funcions lingüístiques. La seva prevalença en la població escolar se situa al voltant del 2%. Hi ha diferents subtipus de TDL dependent del mòdul lingüístic afectat. L'infant amb TDL no pot seguir els aprenentatges per les mateixes vies que els altres infants. És important fer un diagnòstic diferencial correcte per planificar un programa d'intervenció individualitzat i establir les ajudes necessàries en l'àmbit escolar.

Els infants amb TDL, a més, poden presentar dificultats en altres àrees acadèmiques que no depenen directament del llenguatge, però en les quals estan implícitament implicats enunciat dels

Els trastorns d'aprenentatge són disfuncions cerebrals en àrees específiques del rendiment cognitiu que dificulten de forma desproporcionada i inesperada un aprenentatge concret. Afecten a entre el 5 i el 15 per cent de la població en edat escolar

problemes matemàtics, conceptes de ciències socials i naturals, etc.

Dislèxia

La dislèxia és el trastorn d'aprenentatge de més prevalença, afecta a entre un 5 i un 17% de la població. És un trastorn persistent, però els símptomes van canviant al llarg de la vida. La dificultat per llegir que presenten els dislèctics en les primeres etapes és el resultat d'una disfunció en el desenvolupament de la consciència fonològica. La intervenció en les primeres etapes està encaminada a treballar aspectes relacionats amb la consciència fonològica. En etapes posteriors s'intentarà compensar els dèficits a través dels punts forts de l'infant. Així, un diagnòstic i una intervenció precoç ajuden perquè la repercussió de la dislèxia sigui menor.

Els recursos, les adequacions i la sensibilitat del món educatiu són crucials per a l'evolució escolar d'aquests infants, així com el suport familiar, la capacitat d'esforç de l'infant i la seva motivació personal. La majoria d'infants dislèctics aprenen el mateix que els seus companys, però quan la via d'aprenentatge és sobretot a través de la lectura i la manera d'avaluar el que han après és a través d'exàmens escrits, els dislèctics es troben en inferioritat de condicions. En general, és molt important instruir l'alumne dislèctic en tècniques d'estudi per minimitzar el temps d'exposició davant d'un text escrit i que sigui capaç d'extreure'n les idees principals i fer un bon esquema. En la mesura que es pugui, hauria de rebre atenció individualitzada en l'entorn escolar.

Trastorn per Dèficit d'Atenció amb Hiperactivitat (TDAH)

El TDAH és un trastorn d'origen neurobiològic que afecta entre un 5 i un 10 % dels

infants i adolescents i pot presentar dèficit d'atenció, hiperactivitat i impulsivitat i problemes associats d'aprenentatge, de conducta i afectius. En la causa del TDAH intervien factors majoritàriament genètics, però també ambientals. El diagnòstic és exclusivament clínic. El curs del trastorn és crònic i requereix tractament a llarg termini, però un diagnòstic precoç i un tractament adequat s'associen, en molts casos, a un bon pronòstic a llarg termini.

El tractament del TDAH és multidisciplinari i segons el cas ha d'incloure tractament psicològic, conductual, intervenció cognitiva, reforç-reeducació escolar i tractament farmacològic. Com a adaptació escolar per als infants amb TDAH, cal acomodar els procediments perquè puguin assimilar els continguts. Per combatre la impulsivitat és important definir normes de conducta, afavorir l'autocontrol, premiar les conductes adequades i ignorar les inadequades. Algunes adequacions per afrontar el dèficit d'atenció recauen en una supervisió constant, tutories individuals, planificació de les activitats o la participació activa a classe.

Discalculia

La prevalença de la discalculia se situa, segons els diferents autors, entre el 3 i el 6% de la població escolar i no sembla que hi hagi diferències de gènere. Tot i estar menys estudiada que altres trastorns de l'aprenentatge, la discalculia és un trastorn freqüent i té una repercussió important en el rendiment escolar i en el desenvolupament personal. La discalculia es pot presentar acompanyada d'altres dèficits cognitius. És important fer un diagnòstic apropiat per tal de dissenyar una intervenció adequada. Un infant diagnosticat a temps, depenent dels dèficits

associats que presenti, amb una intervenció adequada, és capaç de dur a terme una vida escolar i social normal.

Les adequacions escolars per als infants amb discalculia, com que tenen una capacitat intel·lectual normal, han de ser, en un primer moment, metodològiques i no de continguts. En general, els infants amb discalculia necessiten atenció individualitzada. Les principals recomanacions per combatre la discalculia són reforçar el concepte de nombre, utilitzar eines complementàries i estratègies bàsiques (com permetre l'ús de la calculadora o l'ús dels dits per comptar) i implementar estratègies més eficaces, com ensenyar-los a fer petites estimacions de situacions de la vida quotidiana.

Trastorn de l'aprenentatge no verbal

En aquest trastorn hi ha diferents perfils clínics i cal diferenciar entre TANV primari i perfil neuropsicològic de TANV. És necessari l'estudi de sèries àmplies per definir millor aquest trastorn i consensuar criteris diagnòstics que permetin avançar en el seu coneixement. Per als infants amb TANV, es recomana donar-los informació verbal, explícita i explicar-los les coses molt detalladament, així com fraccionar les tasques i concedir-los més temps per finalitzar-les. Com a mesura per millorar la capacitat d'escriptura de l'alumne, es recomana reduir els treballs escrits, facilitar-los temps addicional, utilitzar l'ordinador i substituir els treballs escrits per exposicions orals, entre altres mesures. L'escola té un paper fonamental per afavorir una àrea de relacions socials òptima per aquests infants. D'altra banda, ha d'evitar, per exemple, que sigui objectiu de burla per part dels seus companys o que pateixi situacions d'aïllament.